

”Missnöjet består ofta av ett mål som aldrig blev uppnått.
Man måste nysta – hur kan vi skapa nya mål?”

Arbetsgruppen har bestått av:
Daniel Ranebrand, Göberga
Maria Lindh, Gripenberg
Anna Eskehed, Bläsarp
Anna Winbladh Wiktorsson, Nannarp
Bert Johansson, Skärpan
Jimmy Karlsson, Tranås kommun
Tore Lindström, Tranås United
Carin Wallin, Råssmark

Januari 2014

Innehåll

Inledning.....	4
Sammanfattning	4
Bakgrundsbeskrivning.....	5
Varför behövs en vision?.....	5
Uppdraget	6
Uppdragsbeskrivning och arbetsgruppens bildande	6
Gruppens utgångspunkter.....	7
Gruppens arbetssätt	7
Begreppsförändring - landsbygd blir omland.....	7
Översiktlig nulägesbeskrivning av Omlandet	8
Geografiska avgränsningar i visionen	8
Delområden med delstrategier för en gemensam vision	8
Översiktlig omlandsanalys	9
En Omlandsvision blir till	10
Vilka omfattas av en Omlandsvision?	10
Omlandsvisionen och tillväxtmålet.....	10
Målbeskrivning.....	11
Effektmål – vad ska uppnås med en Omlandsvision.....	11
Effektmål – hur ska arbetet med Omlandsvision utformas?	11
Produktmål - hur ska Omlandsvisionen presenteras?	12
Möjliga temaområden i en Omlandsvision	14
Organisation	14
Aktivitetsplan och processbeskrivning.....	15
Budget och finansiering	16
Arbetsmetod	17
Insamling av information – möten	17
Insamling av information – kompletterande intervjuer.....	18
Insamling av information – externa perspektiv.....	18
Insamling av information – förändring av bilder och attityder	18
Attitydförändring - generell kunskapshöjning gällande Omlandet	19
Rekrytering - kravspecifikation visionsledare.....	19
Paketering.....	19
Bilagor	20

Inledning

Denna rapport innehåller bakgrundsbeskrivning och en arbetsplan för att ta fram en landsbygdsvision, eller som arbetsgruppen bakom denna rapport vill uttrycka det – en vision för Omlandet i Tranås kommun. Rapporten ger en bild av vad en vision kan användas till och medverka till att uppnå. Den avslutas med en beskrivning av hur arbetet med att ta fram en vision ska utformas. Materialet kan därför liknas vid en projektbeskrivning för det kommande arbetet men kan också utgöra beslutsunderlag för ett kommande politiskt beslut att gå vidare med arbetet.

I bilaga 1 presenteras dessutom svaret på ett uppdrag som gruppen fick av landsbygdsrådet – att föreslå en ny organisation för landsbygdsutvecklingsarbetet i kommunen framöver. Mer information om detta uppdrag presenteras i bilagan.

Sammanfattning

Tranås kommun har beslutat att man ska ta fram en landsbygdsvision. Landsbygdsrådet har därefter fått i uppdrag att ta fram ett förslag på hur arbetet med att ta fram visionen skulle kunna genomföras. Landsbygdsrådet har i sin tur delegerat uppdraget till en extern arbetsgrupp som tagit fram denna rapport.

Arbetsgruppen föreslår att Tranås kommun istället för en landsbygdsvision ska ta fram en Omlandsvision. Omlandet definieras som den omgivande geografin utanför Tranås tätort med tillhörande expansiva strandnära områden som Norraby, Hätte, Smörstorp och Skoboviken (se detaljerad karta på sidan 8). Omlandet delas i sin tur upp i fem delområden som kommer att ta fram sina behov och sin delstrategi för att nå målen och den gemensamma visionen.

Omlandsvisionen bör tas fram genom bred förankring ute i bygderna. För att åstadkomma en kvalitativ vision föreslås att en visionsledare/processledare anställs som leder arbetet. Till arbetet knyts en arbetsgrupp som består av den grupp som tagit fram rapporten. För att bedriva ett framgångsrikt visionsarbete krävs en budget på 500 000 kronor (se budget på sidan 16).

Arbete med landsbygdsutveckling i Tranås kommun bedrivs i nuläget på flera ställen. Två så kallade LiS-projekt (Landsbygdsutveckling i Strandnära lägen) är pågående. Dessutom ska en strategi för framtida lokalt ledd utveckling 2014-2020 tas fram (f.d. Leader). För att nå ett framgångsrikt resultat när det gäller utvecklingsfrågor i Omlandet krävs fokus och tydlighet. Visionsarbetet kommer att kräva många möten och stort engagemang från de som bor och verkar i Omlandet. Det innebär att arbetet med Omlandet (landsbygden och tätorter) under år 2014 bör fokuseras på att ta fram visionen tillsammans med de redan pågående projekten inom LiS och Leader. Därför bör övrigt landsbygdsarbete som utövas av det nuvarande landsbygdsrådet läggas vilande under den tidsperiod som arbetet med Omlandsvisionen kräver.

Som ett uppdrag har landsbygdsrådet bitt arbetsgruppen att komma med ett förslag om hur framtida utvecklingsarbete när det gäller Omlandet ska bedrivas. Här har arbetsgruppen ett antal förslag som man kan återkomma till längre fram i tiden, se bilaga 1.

Arbetsgruppens förslag till Tranås kommun är:

- att besluta om att en Omlandsvision ska tas fram enligt bifogat förslag.
- att anställa en visionsledare på minst halvtid under nio månader.

- att anslå medel för Omlandsvisionen enligt föreslagen budget, 500 000 kronor (vilket inkluderar anställningen av visionsledare).
- att fokusera arbetet med landsbygdsutveckling under tillämplig tidsperiod till arbetet med Omlandsvisionen, arbetet med LiS-områdena och framtida strategi för lokalt ledd utveckling (Leader) - d.v.s. att lägga arbetet i nuvarande landsbygdsråd vilande under den tidsperiod som Omlandsvisionen tas fram.

Vidare bör en plan och förslag till organisering för framtida utvecklingsarbete i Omlandet tas fram utifrån visionens slutliga innehåll och arbetsgruppens föreslagna åtgärder (enligt bilaga 1) när tid är lämplig.

Bakgrundsbeskrivning

Tranås kommun har till ytan en stor landsbygdsdel i förhållande till den till invånarantal stora staden. Kommunen är mångfacetterad med höga värden när det gäller natur- och kultureresurser och ett strategiskt läge mittemellan två expansiva stadsregioner. När det gäller stadens utveckling finns en struktur uppbyggd med en sammanhållande stadsvision, en arbetsgrupp för stadsfrågor och andra, till staden kopplade, samverkansarenor. Under åren har flera försök gjorts för att ta ett samlat grepp kring landsbygdsfrågorna, vissa med bättre resultat och andra som inte nått ända vägen fram. Det som saknas i dagsläget är en samlad bild över utvecklingsmöjligheter och behov för att åstadkomma en hållbar utveckling av Tranås landsbygd och som medverkar till att Tranås kommun kan nå det tillväxtmål som är uppsatt.

Tranås kommunstyrelse har därför beslutat att Tranås ska ha en vision för landsbygden vid sidan av den vision som tagits fram för Tranås stad, den så kallade Stadsvisionen. Tranås United fick innan beslutet tillfälle att lägga ett yttrande och var mycket positiva. Motivet för kommunstyrelsens beslut var att en landsbygdsvision på ett bra sätt skulle komplettera en stadsvision och ge en bra grund för utvecklingsprojekt inom ramen för EU:s strukturfonder.

Arbetet har till viss del utgått från tidigare arbeten med strategiska utvecklingsplaner i kommunen, t.ex. från arbetet med utvecklingsplanen för Sommen (SPUNS). Erfarenheter från arbetet med stadsvisionen har också utgjort en grund i arbetet. Ett grundförslag till arbetsmodell presenterades i Tranås Uniteds positiva yttrande gällande landsbygdsvisionen, se bilaga 2. Detta grundförslag har dock omarbetats.

Varför behövs en vision?

Att samlas kring en gemensam vision, framtagna mål och överenskomna strategier för hållbar utveckling ger en bättre grund för samarbete och mer långsiktiga resultat än satsningar som sker var och en för sig. Att utgå från vad kommuninvånarna vill med sin bygd och att bygga arbetet på kunskap om vilka behov som finns och vad som efterfrågas skapar engagemang och samarbetsvilja mellan civilsamhället och det offentliga. I Tranås Uniteds yttrande framgår följande anledningar till att ta fram en vision:

- En landsbygdsvision skulle skapa en långsiktig och tydlig bild hur de olika delarna av vår landsbygd ska utvecklas.
- En landsbygdsvision skulle tjäna som en bakgrund och plattform för den fortsatta landsbygdsutvecklingen.

- Arbetet med framtagandet av en landsbygdsvision skulle kunna utformas på ett sådant sätt att underifrånperspektiv och delaktighet säkras och därmed blir en framgång även ur ett demokratiskt perspektiv.
- Det finns numera erfarenhet och kompetens av visionsarbete i Tranås kommun som kan "återanvändas" i arbetet med en landsbygdsvision.

En beslutad landsbygdsvision för de närmaste 30 åren kommer att utgöra grunden för det mesta av Tranås utvecklingsarbete på landsbygden. Fokusområden, inriktningar och även avgränsningar skulle kunna utgöra delar av landsbygdsvisionen för att "under resans gång" den närmaste tre decennierna vägleda och prioritera tillväxtsatsningar i området från både offentliga och privata aktörer.

Uppdraget

Uppdragsbeskrivning och arbetsgruppens bildande

Utifrån kommunstyrelsens beslut fick landsbygdsrådet i uppdrag att ta fram former för arbetet med en landsbygdsvision. Landsbygdsrådet ville förankra arbetet och få ett brett deltagande från hela kommunen och utsåg därför en arbetsgrupp som under hösten arbetat med att ta fram denna rapport. Deltagarna handplockades utifrån tidigare erfarenheter av landsbygdsutveckling, geografisk tillhörighet, sitt engagemang och olika yrkestillhörigheter. Vilka personer som ingår i arbetsgruppen framgår i inledningen av denna rapport.

Arbetsgruppens uppdrag bestod i att ta fram en rapport som innehåller följande beståndsdelar:

- En översiktlig nulägesbeskrivning
- Behov – vad behövs i arbetet med att ta fram landsbygdsvisionen
- Vilket bakgrundsmaterial behöver vi? Få koll på nuläget.
- Ta fram viktiga områden som landsbygdsvisionen ska beröra
- Ta fram avgränsningar
- Förhålla sig till tillväxtmålet – 20 000 invånare 2025
- Vilka ska vara med i arbetet?

Vidare instruktioner var att integrera förankringsmoment som remiss- och samrådsförfarande i processen med att ta fram visionen och att koppla arbetsbeskrivningen och samordna arbetet med det redan påbörjade projektet med LiS-planer (Landsbygdsutveckling i Strandnära lägen) i Sommen och Adelöv som sker genom finansiering av Boverket.

Gruppens uppdrag var därför indirekt - inte att ta fram visionen utan att ta fram en arbetsbeskrivning hur man kan ta fram en landsbygdsvision. För detta förberedande arbete fanns 100 000 kronor avsatta - för att täcka mötesersättning, extern konsult hjälp och eventuella utredningskostnader. Mandatet för gruppen har varit att ge förslag för formerna för arbete med att ta fram en landsbygdsvision. Landsbygdsrådet har fungerat som referensgrupp för uppdraget.

Utfallet när det gäller ekonomin är att de enda kostnader som upparbetats är mötesersättning för de personer som inte är anställda inom kommunens funktioner. Gruppen har haft intern utredningskompetens och har haft tillgång till nödvändig statistik och grundmaterial genom kommunen försorg.

Gruppens utgångspunkter

Utifrån erfarenheterna med Stadsvisionen är det gruppens uppfattning att det råder vissa skillnader mot arbetet med en landsbygdsvision. Stadsvisionen omfattar primärt den fysiska gestaltningen av vissa utvalda delar av staden. När det gäller landsbygden måste man vidga greppet till att även omfatta mjukare delar av utvecklingspotentialen. Den fysiska gestaltningen och miljön på landsbygden är en viktig beståndsdel men för att nå en livskraftig och hållbar utveckling på landsbygden är det viktigt att ta ett helhetsgrepp kring utvecklingsfrågorna. Icke desto mindre är det viktigt att ta fasta på framgångsfaktorerna med stadsvisionen – bland annat att greppet med att involvera ett utifrånperspektiv, den slutliga tidslinjen för fysiska investeringar och kopplingarna till kommunens investeringsbudget och ÖP-arbetet. Att arbetet under hela tiden följdes av en arbetsgrupp med olika perspektiv bedöms också vara en framgångsfaktor.

Grunden för framgångsrikt landsbygdsutvecklingsarbete är förankring och engagemang. Utvecklingskraften måste komma underifrån och från invånarna själva. Arbetet med stadsvisionen omfattade ett antal moment där förankring bland invånarna var en viktig beståndsdel. Det är dock gruppens uppfattning att arbetet med en landsbygdsvision måste breddas på ett annat sätt. Involvering, delaktighet och kommunikation är viktiga ledord för att skapa en vision som kan utgöra en bra grund för fortsatt god utveckling av Tranås alla delar. Det är dock minst lika viktigt att visionsarbetet förankras i den offentliga verksamheten, både hos politiker och hos tjänstemän. Detta för att det krävs en gemensam kunskapsutveckling om landsbygdens unika förutsättningar samt ömsesidig förståelse för varandras verklighet för att nå framgångsrika och långsiktiga resultat.

Det är viktigt för Tranås kommun och tillväxtmålet att samtliga resurser i kommunen tas tillvara och utvecklas utifrån potential och förutsättningar. Kommunen är mångdiversifierad och de olika kommundelarna, Tranås stad och den omgivande geografin, har olika grundförutsättningar och därför behövs det olika strategier för hållbar tillväxt beroende på vilket geografi som åsyftas.

Gruppens arbetssätt

Gruppen har träffats vid sex tillfällen under hösten 2013. Vid varje tillfälle har olika teman diskuterats och samtalen har letts av en samtalsledare. Gruppens diskussioner och slutsatser har dokumenterats och därefter sammanställts i denna rapport. Arbetsgruppen har också vid ett tillfälle haft en diskussion och avstämning med kommunstyrelsens ordförande Anders Wilander och oppositionsrådet Anders Karlsson. Syftet var att diskutera hur den politiska nivån ser på visionen och att förankra vissa förslag som berör den politiska organisationens koppling till arbetet med visionen.

Begreppsförändring - landsbygd blir omland

Gruppen har haft många diskussioner om begreppet landsbygd och landsbygdsvision. Många av dem som omfattas av den tänkta geografin känner sig inte hemma i att man bor på landsbygden. Frågan är om man identifierar sig som en landsbygdsbo när man bor i en villa i Gripenberg eller Sommen? Gruppen frågade sig om det finns bättre begrepp att använda när man pratar om en vision för Tranås kommun utanför Tranås stad?

Slutsatsen blev att gruppen istället börjande använda begreppet omland istället för landsbygd. Detta är ett inkluderande begrepp som omfattar alla befolkningsstrukturer, glesa som täta, som omger Tranås stad. Hädanefter kommer denna rapport använda begreppet Omland istället för landsbygd och Omlandsvision istället för landsbygdsvision.

Översiktlig nulägesbeskrivning av Omlandet

Geografiska avgränsningar i visionen

Omlandsvisionen ska omfatta alla kommundelar utom Tranås stad och omgivande expansiva och tätbebyggda delar som Norraby, Hätte, Skoboviken och Smörstorp, se karta. Omlandsvisionen ska i övrigt omfatta hela Omlandet, tätorter som glesare områden.

Delområden med delstrategier för en gemensam vision

Visionsarbetet inleddes med en områdesanalys av Tranås kommun för att hitta en naturlig uppdelning av sammanhängande mindre områden. Tranås kommun är vidsträckt och ligger strategisk mittemellan de expansiva områdena kring Linköping och Jönköping. Tranås kommuns omland präglas av olika förutsättningar och därför bör en Omlandsvision delas upp i flera delar som möjligen kan innehålla olika strategier, mål, behovsanalyser och investeringsplaner. Därför bör varje delområde omfattas av eget

processarbete men att man samtidigt söker erfarenhetsutbyte och gemensamma samlingar mellan delområdena under arbetets gång.

Gruppens analys ger att nedanstående omlandsdelar bör ligga till grund för analys och vidare strategiarbete. Uppdelningen har gjort utifrån hur naturligt vissa områden hänger ihop. Flera olika faktorer har påverkat denna uppdelning, exempelvis historia, föreningsliv, skolor men slutgiltigt är det gruppens olika bedömningar som ligger till grund för analysen och denna uppdelning:

- Omlandsdel Adelöv
- Omlandsdel Linderås
- Omlandsdel Gripenberg/Säby
- Omlandsdel Hålaveden
- Omlandsdel Sommen

Översiktlig omlandsanalys

I denna rapport har vi endast tagit fram en mycket översiktlig områdesanalys över Omlandet som helhet. Eftersom Omlandsvisionen ska utgå från delområden och detaljerade analyser för dessa ska tas fram som ett led i processarbetet så presenteras endast en förenklad områdesbeskrivning som en grund för denna rapport.

Om man tittar på den totala invånarmängden i Tranås kommun på drygt 18 100 personer bor knappt 3 200 personer utanför tätorten och de omgivande tätbebyggda områdena (till exempel Norraby och Hätte/Smörstorp). Omlandet täcker däremot upp till 95 procent av kommunens yta. Tranås består därmed av en stor yta omland i förhållande till tätortsytan och är en tätortsdominant kommun när det gäller var invånarna är bosatta. Att Omlandet är en stor och viktig pusselbit i kommunens framtida utveckling är därmed lätt att konstatera.

När det gäller Omlandet så har den norra delen med Sommen i centrum den största andelen bofasta tillsammans med Gripenberg med omnejd. Sommen har relativt sett mycket stor inflyttning av yngre barnfamiljer i jämförelse med övriga norra Småland och västra Östergötland. Statistiken visar också att Sommen har en relativt stor utpendling mot Östergötland liksom Adelöv som har en hög andel utpendling till Jönköpingsregionen.

De olika omlandsdelarna är sinsemellan mycket olika. Organisering, byalag och föreningsstruktur ser olika ut, vissa områden har väl utvecklad organisering för lokala utvecklingsfrågor medan andra är mer beroende på enskilda individers engagemang.

Omlandets näringsliv är mångskiftande, jord- och skogsbruket utgör den dominerande näringsgrenen men sysselsätter i förhållande en mindre del av befolkningen. De största sysselsättningsgrenarna finns inom branscherna service och omsorg, tätt följd av tillverkning, maskin och transport.

Intressant att konstatera är att de västra delarna ser ut att ha högre ohälsotal i relation till den övriga kommunen.

Brist på kommunikationer är ett återkommande ämne när man diskuterar landsbygdsfrågor. Hela Tranås kommuns landsbygd har tidigare omfattats av satsningen anropsstyrd närtrafik som utgör ett komplement till den ordinarie linjetrafiken. Vid

årsskiftet förde Tranås kommun över ansvaret för den anropsstyrda trafiken till länstrafiken vilket har inneburit negativa förändringar för många.

En stor satsning gällande bredband på landsbygden har precis inletts med Tranås Energi som projektägare. I fas 1 ska den västra delen av kommunen ges möjlighet att få fiber framdraget till fastigheten. Detta sker som ett samarbete mellan projektägaren och enskilda intresserade fastighetsägare. I kommunens tätorter kan Tranås Energi gräva på marknadsmässiga villkor och kan därmed erbjuda en lägre anslutningsavgift. Där avstånden är större krävs ytterligare finansiering från EU och anslutningsavgiften blir också högre.

I vissa delar i Omlandet sker viss nybyggnation, företrädesvis i strandnära områden. De pågående LiS-projekten utgår från en analys av utvecklingsmöjligheterna i de områden som är utpekade - Sommen och området kring sjön Noen i Adelöv.

Under flera år har det pågått ett destinationsutvecklingsarbete i regi av Tranås United som omfattar Tranås kommun med omgivande kommuner. Landsbygdsturismen är av största betydelse för destinationsutvecklingsarbetet och kommunen har ett antal duktiga entreprenörer som finns med i nätverksaktiviteter knutna till utvecklingsarbetet.

En Omlandsvision blir till

Vilka omfattas av en Omlandsvision?

Naturligtvis ingår de kommuninvånare som bor och verkar utanför Tranås tätort i en Omlandsvision. Alla som bor i Omlandet har olika behov beroende på om det bor här permanent eller på fritiden. Vidare finns de som vill bosätta sig på Omlandet och de som inte vet att de vill bo på Omlandet (än).

De som verkar i Omlandet kan också delas in i olika grupperingar - de som driver företag, vill driva företag och som använder Omlandet som en resurs för affärsmässig verksamhet. Denna målgrupp kan ytterligare delas upp i de företagare som har sin grund i Omlandets naturresurser, d.v.s. jord- och skogsbruket, och övrigt företagande som inte är platsbundet på samma sätt.

Vidare finns de som av skäl använder Omlandet, till exempel för rekreation. Det är viktigt att se Omlandet som en resurs även för de som idag är boende i Tranås tätort och utanför kommunen.

Det är viktigt att samtliga av dessa målgruppers behov och tankar om utveckling beaktas i arbetet med en vision för Omlandet.

Vad kan visionen användas till för andra? Den kan användas för att visa upp helheten i Tranås kommun, både för kommuninvånare och potentiella inflyttare. En omlandsvision ger en god överblick över både nuläget och framtida utvecklingsområden.

Den färdiga visionen kan användas i utåtriktat syfte för att visa upp helheten i Tranås kommun för både inflyttande potentiella boende och kommuninvånare.

Omlandsvisionen och tillväxtmålet

Tranås kommun har antagit ett tillväxtmål, att vara 20 000 invånare år 2025. Omlandet är en viktig pusselbit om detta mål ska kunna uppnås. Vilken typ av utveckling i Omlandet måste ske om vi ska kunna attrahera nya kommuninvånare? Omlandsvisionen bör utöver att vara ett

styrdokument för kommande investeringar och utvecklingssatsningar kunna ses som ett kontrakt mellan kommunens omlandsinvånare och den politiska ledningen. Om vi tillsammans åstadkommer den här utvecklingen med hjälp av investeringar och engagemang så kan vi skapa förutsättningar för tillväxt och att x stycken personer kommer att flytta till Omlandet.

Det är viktigt att arbetet och föreslagna åtgärder i Omlandsvisionen förhåller sig tillväxtmålet, hur skapar vi utveckling som attraherar nya invånare och skapar tillväxt?

Målbeskrivning

Effektmål – vad ska uppnås med en Omlandsvision?

Ett viktigt effektmål för en Omlandsvision är att skapa en helhetssyn när det gäller kommunens utveckling. Att parallellt med stadens utveckling också beakta Omlandets utveckling. Utifrån ett helhetsperspektiv och en helhetsplan för strategisk utveckling av hela kommunen bör de beslut som fattas kunna bli bättre för alla invånare i Tranås kommun.

En Omlandsvision kan i sig medverka till att de resurser och utvecklingsfaktorer som finns i Omlandet synliggörs och kan utgöra ett kunskapsunderlag för kommande diskussioner och beslut. Ett utökat kunskapsunderlag kan i sin tur medverka till att förändra attityder, både på och gentemot Omlandet. Det är viktigt att diskutera vilken bild människor har av Omlandet och dess utvecklingspotential för att åskådliggöra hinder, medvetna och omedvetna, för utveckling.

Ett bonusvärde som en Omlandsvision innebär är att materialet kan utgöra en katalog över möjliga utvecklingsprojekt som kräver extern finansiering.

Effektmål – hur ska arbetet med Omlandsvision utformas?

Under hösten har några begrepp blivit speciellt utmärkande för diskussionen och de har också bedömts som viktiga framgångsfaktorer för ett framgångsrikt genomförande.

Hur uppnå samordning och effektivitet?

Arbetet med Omlandsvisionen bör kopplas till befintliga aktiviteter i så hög grad som möjligt. Ordinarie föreningsaktiviteter bör kartläggas och kopplas ihop med aktiviteter gällande Omlandsvisionen. I ett inledande skede av visionsarbetet är det viktigt att komma ut och informera i samband med ordinarie aktivitetsutbud. Detta gäller även kommunens organisation, t.ex. berörda nämnder och förvaltningar.

Det är viktigt hålla ihop arbetet med visionen med arbetet med LiS-områdena. Processarbetet och förankringsprocesserna ska i största möjliga utsträckning hållas ihop för att skapa helhetssyn och hålla engagemanget uppe för de olika processerna. Möten och resultat bör samordnas i den mån det är möjligt. Aktivitetsplanering tillsammans med LiS-ansvariga är därför en förutsättning.

Information och återkoppling ger delaktighet

Det är viktigt att bygga upp intresse för arbetet med Omlandsvisionen. En kommunikationsplan för att åstadkomma transparens och öppenhet är viktig för att nå framgång. Vilka kanaler man använder för att sprida information är betydelsefullt – glöm inte att använda kanaler som Facebook, Instagram och andra sociala medier.

Det är av stor vikt att informera kontinuerligt och att framförallt återkoppla efter alla träffar för att alla deltagare ska veta hur arbetet går vidare.

Hur uppnå förankring och engagemang?

Det råder en viss möteströtthet gällande utvecklingsprocesser. Flera liknande försök har skett tidigare med skiftande framgång. Därför är det viktigt att diskutera hur man engagerar Omlandets invånare i denna process. Olika områden i kommunen fungerar olika och är organiserade på olika sätt. Därför bör mötesplanering ske tillsammans med nyckelpersoner i arbetsgruppen och från respektive delområde.

Verkstad

Hur säkerställs att detta arbete leder till konkreta och märkbara resultat och inte bara blir en skrivbordsprodukt. En viktig åtgärd för att uppnå detta är att tidigt koppla investeringsutrymme till respektive delområdes prioriteringar. På så sätt kan man hålla tempot uppe och koppla konkreta aktiviteter och investeringar och åstadkomma synliga resultat. Ett gott exempel att inspireras av är Jönköping kommuns arbete med kommundelsutveckling, där en investeringsbudget knyts till kommundelens utvecklingsplan.

Produktmål - hur ska Omlandsvisionen presenteras?

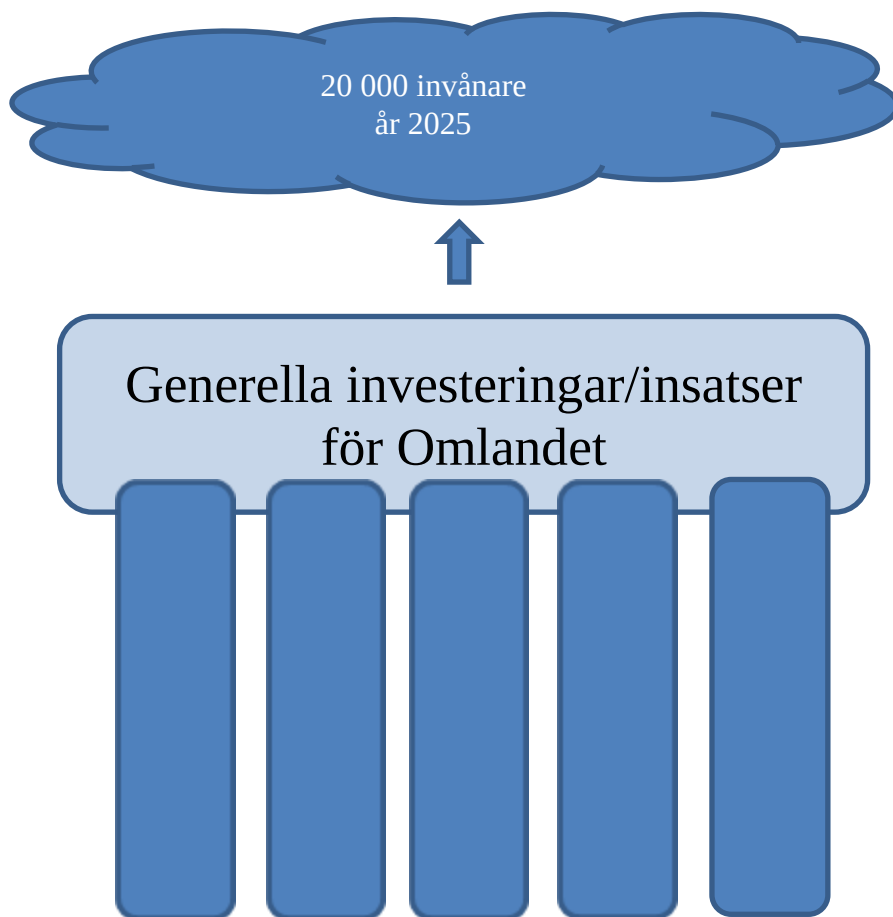
En Omlandsvision är inte bara en trycksak. Den utgör en process, ett styrdokument och en struktur för kommande utvecklingsarbete i kommunen. Den ger tillsammans med Stadsvisionen en helhetsbild över behov, mjuka och hårda, för att åstadkomma en hållbar utveckling i kommunens alla delar. Vad arbetet med Omlandsvisionen ska resultera i presenteras nedan:

Omlandsvisionens innehåll

Den kommande Omlandsvisionen ska innehålla:

- En trycksak som samlat presenterar mål och åtgärder för Omlandet
  - Önskelista med åtgärder uppdelade på respektive delområde, åtgärder ska vara i prioriteringsordning
  - Önskelista över fysiska investeringar uppdelade på respektive delområde
  - Önskelista med åtgärder som kan genomföras gemensamt Omlandet som helhet
- En formell skrivelse som kan ligga till underlag för kommunala beslut när det gäller:
  - framtida investeringar
  - innehåll i översiktsplan

Modell över helheten:

Visionen ska presentera följande utifrån de fastställda delområdena:

- mål för varje delområde (kvalitativa och kvantitativa)
- önskade åtgärder och aktiviteter för varje delområde
- vilken effekt kommer åtgärden att ge – bidrag till mål

En viktig del med Omlandsvisionen är att utifrån föreslagna åtgärder uppskatta vilka kvantitativa och mätbara mål som kan uppnås och att detta arbete görs integrerat med övrigt processarbete. Det är viktigt att diskutera i vilken utsträckning utveckling och tillväxt kan mätas utifrån föreslagna åtgärder för att i sin tur kunna utvärdera Omlandets roll i kommunens utveckling.

Vid sidan av kvantitativa mål är det viktigt att diskutera och fastställa kvalitativa mål för Omlandet. Kvalitativa mål är ett sätt att skapa utveckling som i sin tur kan medverka till att tillväxtmålet uppnås.

Dessutom ska visionen presentera generella åtgärder/aktiviteter som kan genomföras för Omlandet som helhet, även här kopplat till målsättningar. Exempel på generella åtgärder kan vara:

- förenklad bygglovsprocedur för komplementbyggnader över en viss storlek utanför detaljplanerat område

- hantering av enskilda avlopp
- omlandssäkring av politiska beslut
- struktur och fortsatt kommunalt arbete för kommande omlandsutveckling

Det är viktigt att Omlandsvisionen består av både hårda och mjuka delar.

Möjliga temaområden i en Omlandsvision

Följande områden kan vara delar av en Omlandsvision. Det är dock viktigt att beakta att olika omlandsområden kan ha olika prioriteringar och att en inledande aktivitet är att kartlägga vilka av dessa tematiska områden (eller andra) som uppfattas som viktiga i olika de olika geografierna. Möjliga temaområden är:

- kommunikationer
- folkhälsa
- organisering och föreningsliv
- byggnation och fysisk gestaltning
- service, kommersiell och offentlig
- samarbete
- bilden av Omlandet, omvärld
- kommunikation
- skolutveckling
- företagsutveckling – gröna näringar och annat företagande
- livskvalitet – miljö, evenemang
- delaktighet
- Omlandets roll i kommunens utveckling
- tätortsutveckling
- EU-projekt

Organisation

En grundläggande förutsättning för arbetet är att tillsätta en kunnig processledare. Processledarens uppgift är att driva arbetet i projektform tillsammans med en arbetsgrupp. Lämplig omfattning på denna tjänst är halvtid, antingen via anställning eller via konsultfunktion. Arbetsgruppen föreslås vara samma som har tagit fram denna rapport för att skapa en kontinuitet, lokal anknytning, kunskapsbas och ett långsiktigt engagemang. Beställare är kommunstyrelsen och projektledaren rapporterar tillsammans med ordförande i arbetsgruppen.

Till arbetet knyts en politisk referensgrupp som består av representanter från berörda nämnder. Det är viktigt att arbetet kan följas på nära håll av berörda politiker. Eventuellt bör en referensgrupp av berörda tjänstemän också inrättas.

För att undvika dubbelkommande och otydlighet är det viktigt att arbetet med landsbygdens frågor under denna tid fokuseras till arbetet med Omlandsvisionen.

Gruppen föreslår därmed att landsbygdsrådets roll är avvaktande under den tid som arbetet med Omlandsvisionen bedrivs, se utförligare beskrivning i bilaga 1.

Aktivitetsplan och processbeskrivning

Här presenteras ett upplägg för arbete med Omlandsvisionen. Visionen ska vara färdigställd vid årsskiftet 2014/2015. Arbetet föreslås ligga under kommunstyrelsen.

Tidpunkt	Aktivitet	Ansvarig
Våren 2014	Beslut om att genomföra arbetet med Omlandsvision + budget	Kommunstyrelsen
Våren	Arbetsgrupp fastställs	Kommunstyrelsen
Våren 2014	Process/visionsledare rekryteras	Kommunstyrelsen
Våren 2014	Övrig extern konsult hjälp planeras	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp
Vår 2014	Aktivitetsplanering	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp
Vår 2014	Målgruppsanalys	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp
Vår-sommar 2014	Kommunikationsplanering	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp och Tranås United
Sommar 2014	Studenter vid Karlskrona högskola, linjen för fysisk planering får uppdrag för fysisk gestaltning	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp
Höst 2014	Visionsaktiviteterna genomförs	Visionsledare
Höst 2014	Samråds- och remissförfarande	
Höst/vinter 2014	Trycksaker och rapport tas fram	Visionsledare tillsammans med Tranås United
Vinter 2014	Resultatet presenteras för beställaren	Visionsledare tillsammans med arbetsgrupp

2015 och framåt	Visionen omsätts i politiska beslut kopplat till budget och ÖP	Tranås kommun
Våren 2015	Omlandsutvecklartjänst inrättas i kommunen	Tranås kommun
Våren 2015	Ny organisationsstruktur för omlandsutvecklingen inrättas	Tranås kommun

Budget och finansiering

Hör följer en uppskattad budget för de delar som gruppen ser som nödvändiga för att åstadkomma en kvalitativ Omlandsvision.

Visionsledare, driver arbetet och leder möten, dokumenterar och kommunicerar	250 000 kronor	Nio månader, halvtid, 35 000 kronor/mån
Resebudget	25 000 kronor	Milersättning, enligt kommunens avtal
Arvodering av arbetsgrupp	40 000 kronor	500 kr/möte, 12 möten
Aktivitetsbudget	20 000 kronor	Möten, hyreskostnader
Konsulthjälp	60 000 kronor	Layout, studentarvoden
Kommunikation	60 000 kronor	Annonser, trycksaker
Övrigt	25 000 kronor	
Totalt	500 000 kronor	

Övriga förutsättningar:

- Tranås United får hjälpa till att ta fram en populär version
- Utreda vilken roll Tranås United kan ha när det gäller information och kommunikation via webben

Finansieringen av Omlandsvisionen bör säkerställas inom ramen för den kommunala budgeten. Tillgången till externa landsbygdsutvecklingsmedel i form av EU-medel kommer att vara starkt begränsad under 2014-2015 och även därefter är det svårt att erhålla projektmedel för den här typen av strategisk utvecklingsplanering.

Arbetsmetod

Insamling av information – möten

Minst två processinriktade möten ska ske i varje delområde. Till detta tillkommer ett återkopplingsmöte när resultaten ska presenteras.

Möten med bra samtalsklimat

Arbetet med Utvecklingsplanen kring sjön Sommen, SPUNS, utgör en bra förebild. Arbetet byggde på en rad interaktiva möten som skedde runt om i bygden. Processen utgick från att kartlägga vad som var bra i nuläget, vilka omistliga kvaliteter som finns och utgå från de boendes perspektiv om hur området skulle utvecklas. Samtidigt var det viktigt att få in externa perspektiv som komplement.

För att få fram en väl grundad Omlandsvision och skapa engagemang är det viktigt att få till möten i delområdena som inte är av stormöteskaraktär. Detta för skapa trygghet och bra förutsättningar för att locka fram alla individer och deras engagemang. Det är också viktigt att deltagarna får prata om det som de själva är intresserade av. Metoder liknande Open Space med diskussioner i smågrupper är lämpliga för denna typ av möten.

Förberedelser

Mötena i respektive delområde bör föregås av ett grundpaket som presenterar relevant information och fakta utifrån den aktuella geografin. Detta grundmaterial kan kommunens planeringsansvariga ta fram.

Det är också viktigt att knyta diskussion i varje delområde till existerande aktuella frågor som berör området.

Lokala ambassadörer bör knytas till arbetet för att förankra och skapa engagemang. Det är alltså viktigt att ha en lokal planering tillsammans med nyckelpersoner i respektive delområde för att nå goda resultat. En god idé är att använda LRF:s kontaktregister.

Att säkra närvaro av lokala politiker för att visa att intresse finns för dessa diskussioner. Inför mötena är det därför av största vikt att kartlägga vilka kommunalpolitiker som är från respektive delområde?

En nära kontakt med lokaltidningarna är en framgångsfaktor. Annonsering i lokalpress och information till journalister är den mest effektiva informationsbäraren.

Det finns bra exempel att inspireras av för att attrahera många deltagare. I Boxholm och Adelöv har man regelbundna stormöten, en eller två gånger per år, med inbjudna föreläsare. Man samlar mycket information på mötena, till exempel med medverkan av:

- Bredbandsnätet Traman
- Trafikverket
- Länsstyrelsen
- Elbolag
- Bredband
- Telia
- Tranås United

Insamling av information – kompletterande intervjuer

Som ett komplement till processinriktade möten är det viktigt att fånga upp synpunkter från grupper som inte är närvarande på möten. Ett medel att åstadkomma detta är kvalitativa intervjuer med vissa målgrupper.

Förankring av arbetssätt

Att presentera detta arbetssätt tydligt är en framgångsfaktor för ett lyckat resultat. Det kräver också en proffsig intervjuare som antingen kan köpas in eller utföras av visionsledaren själv. Kanaler som kan användas för detta är till exempel Tranås Direkt och kommunens webbplats.

Vilka grupper kan vara aktuella?

Beroende på hur mötesnärvaron ser ut i varje delområde så kan följande målgruppindelning vara aktuell:

- 13 år (här kan berörda skolor användas)
- 13-18 år
- 18-24 år
- 25-35 år
- 35-50 år
- 50-65 år
- 65 år -

Nyinflyttade för att få ”nya ögon”

Extra telefonintervjuer med de som är nyinflyttade – nyperspektiv

Inte glömma bort de som har bott där länge för att behålla kontinuiteten, den äldre generationen som inte tar sig iväg på möten.

Generellt - viktiga frågor att beröra

- Vad är det som är bra med Omlandet i Tranås?
- Vad är det vi är stolta över?
- Vad händer om vi fortsätter som idag – hur ser det ut 2025?
- Om vi gör de här åtgärderna – hur ser det ut 2025?

Insamling av information – externa perspektiv

Ett viktigt område där det är viktigt att få in sakkunskap är miljö och gestaltning. Hur kan den fysiska miljön förbättras för att medverka till ökad trivsel, attraktionskraft och tillväxt? För vissa områden skulle en plan tas fram för hur man bygger, utvecklar, utformar konstnärlig utsmyckning medverka till att skapa ökad attraktivitet i de mindre tätorterna och skapa en välkomnande känsla till kommunen. En tänkbar resurs som kan användas i detta arbete är studenter från Karlskrona högskola, programmet för fysisk gestaltning.

Insamling av information – förändring av bilder och attityder

En viktig fråga att ställa sig är hur gemene man ser på Omlandet i extern och intern information. Hur marknadsför vi till exempel tomterna i Omlandet i förhållande till tomterna i stadsmiljön? Vilken bild har vi av Omlandet? Ses omlandet som en belastning eller en tillgång när det gäller tillgångar och tillväxt? Exempel på aktiviteter som skulle kunna genomföras inom ramen för Omlandsvisionen:

- Att kartlägga hur Omlandet presenteras i kommunens kommunikationsmaterial
- Att bygga upp en bank av Omlandsbilder/fotografier för kommunikationsändamål
- Att strategiskt planera kommunikationsaktiviteter där Omlandet är i fokus

Attitydförändring - generell kunskapshöjning gällande Omlandet

En viktig ingrediens i arbetet med en Omlandsvision är att höja det generella kunskapsläget gällande Omlandets resurser och utvecklingspotential, både hos de som bor på Omlandet och hos de som har ansvar för kommunens utveckling som helhet. Viktiga aktiviteter inom ramen för visionsarbetet är därför att informera den kommunala ledningen fortlöpande och arrangera aktiviteter för att bidra till en positiv och attraktiv bild av Omlandet hos alla berörda målgrupper.

Rekrytering - kravspecifikation visionsledare

Rätt visionsledare är avgörande för att nå ett framgångsrikt resultat och en kvalitativ Omlandsvision. Det är viktigt att personen är förtroendeingivande, lyhörd och har tidigare erfarenhet av liknande arbete. Att vara processledare innebär mer att lyssna och analysera information än att kommunicera själv. Viktiga egenskaper är handlingskraft och initiativförmåga där det coachande förhållningssättet är tongivande. Icke desto mindre behöver vi en person som också är duktig att kommunicera resultat, både muntligt och skriftligt. Kunskap och erfarenhet av olika processmetoder är också avgörande.

Paketering

Arbetsgruppen har liknat arbetet med Omlandsvisionen vid en resa. Omlandsvisionen ska i sin tur utgöra färdplanen mot den gemensamt framtagna visionen och visionsledaren kommer att utgöra en reseledare för många olika typer av individer och ska medverka till att samla dessa individer kring samsyn och konsensus. Omlandsvisionen ska ge en bild av vilken resa individerna ska påbörja för att kunna skapa utveckling och en attraktiv livsmiljö i sitt omland.

Bilagor

Bilaga 1: Hur ska arbetet med Omlandet se ut i framtiden?

Landsbygdsrådet gav arbetsgruppen ett parallelluppdrag – att ge ett förslag om hur arbetet med landsbygdsutveckling i Tranås kommun skulle kunna organiseras i framtiden.

Det befintliga landsbygdsrådets korta problemanalys som ligger till grund för uppdraget lyder:

- Landsbygdsrådet består en politisk representant, en representant från Adelöv, en representant från LRF och en representant för Tranås United.
- Uppdraget för landsbygdsrådet är att driva landsbygdsfrågor, t.ex. bredband
- Deltagarna är arvoderade men det saknas resurser att göra större satsningar.
- Bra med få deltagare i landsbygdsrådet, man kan träffas med kort varsel, lätt att få ihop gruppen.
- Landsbygdsrådet har försökt engagera folk runtom i kommunen, bland annat med träffar med byalag. Man behöver träffa folk i bygderna för att få bra input i arbetet.
- Landsbygdsrådet har försökt med träffar för att komma fram med utvecklingsområden, men fick inte pengar till fortsättningsprojektet.
- Alla träffar kvällstid har organiserats på ideell basis och det är inte hållbart.
- Att försöka göra större satsningar är en penga- och resursfråga!
- Målet är att sätta landsbygdsfrågorna på agendan och att lyfta landsbygdsperspektivet i kommunens arbete. Frågor där landsbygdsperspektivet är aktuellt:
  - Byggnad av äldreboende
  - Enskilda vägar
  - Byggnad av hyresbostäder
- Kommunen måste mer påtagligt integrera landsbygdsperspektivet i den långsiktiga planeringen!
- Ofta är kunskapen om landsbygdens förutsättningar dålig, ex landskapet som resultat av djurhållning, vägnas betydelse för att bo och verka på landsbygden, antal företag på landsbygden – det är oerhört viktigt att ta reda på fakta!
- Vi behöver bättre statistik, åldersfördelning, antal äldre som behöver trygghetslarm
- Om man höjer kunskapen så fattar man bättre beslut
- Man kommer att se Tranås kommun med nya ögon

Landsbygdsrådets mening är att nuvarande organisering av landsbygdsfrågorna i kommunen inte är optimal och bör förändras. Arbetsgruppen har getts fria händer att komma med förslag för en mer effektiv kommunal hantering av landsbygdsfrågorna.

Gruppens förslag:

Gruppen har konstaterat att det saknas en struktur och öppna arenor i kommunen för att diskutera Omlandet och lokala utvecklingsfrågor. Tranås kommun ingår visserligen i landsbygdsutvecklingsprojektet Leader Sommenbygd men det ses snarare som en finansieringskälla istället för en arena för skapa aktiv omlandsutveckling. Den kommunala förvaltningen har idag ingen person anställd som har uttalat ansvar för omlandsutvecklingsfrågorna. Istället har Tranås United ett inofficiellt ansvar för dessa utvecklingsfrågor eftersom de främst kopplas till näringslivsutveckling.

Gruppens bestämda mening är att det krävs mer för att lägga grunden för en stark och hållbar utveckling på Omlandet, bestående av både hårda och mjuka värden.

För att åstadkomma ett bättre helhetsperspektiv gällande kommunens alla delar krävs att Omlandsperspektivet lyfts och säkras i det dagliga kommunala arbetet. För att åstadkomma detta krävs flera åtgärder:

- Det kommunala ansvaret behöver stärkas när det gäller Omlandsfrågorna. Kommunen bör anställa en omlandsutvecklare på minst halvtid fr.o.m. 2015. En Omlandsutvecklare fungerar som ett stöd för utvecklingen på Omlandet. Vanligt förekommande uppgifter är att vara kommunens kontakt med den ideella sektorn (utanför kultur- och fritidssektorn), näringslivet, andra kommuner och myndigheter i frågor rörande geografin utanför staden. En annan viktig uppgift är att samordna kontakten mellan kommunens olika förvaltningar i frågor och ärenden som berör Omlandet. Utvecklingsfrågor såsom offentlig och kommersiell service och förutsättningar för att driva företag liksom basbehov såsom inköp av livsmedel, drivmedel, kontanthantering och kommunikationer är vanliga arbetsområden för en omlandsutvecklare. De frågor som ingår i en omlandsutvecklarens uppdrag är av vid karaktär och spänner över en rad av kommunens verksamheter men där speciell samordning behövs för att tillvarata Omlandets intressen.
- Den kommunala omlandsutvecklaren ska knytas till den ordinarie kommunala förvaltningen och ligga under kommunstyrelsen.
- Omlandsutvecklaren behöver en referensgrupp som representerar Omlandets intressen när det gäller offentlig verksamhet, näringsliv och ideell sektor. Referensgruppen ska bestå av representanter från de olika kommundelarna, tätorter som glesare landsbygd. Referensgruppen bör för bästa samordning till del bestå av samma personer som utgör Tranås kommuns representation i LAG-gruppen i kommande lokalt ledda utvecklingsområde i programperioden 2014-2020 (f.d. Leader).
- Kommunen bör organisera två öppna mötesplatser per år där Omlandsfrågor diskuteras. Detta forum ska innehålla delar av kompetensutveckling, dialog mellan medborgare och politiker och utvecklingsdiskussion.
- Omlandssäkrade beslut bör införas i den kommunala verksamheten. Det innebär att man i tydligt belyser konsekvenser ur ett Omlandsperspektiv innan man fattar beslut i frågor som berör Omlandets invånare och geografi.

Det befintliga landsbygdsrådet roll i framtiden

För att undvika dubbelkommande och otydlighet är det av yttersta vikt att arbetet med Omlandets (landsbygdens) frågor under denna tid koncentreras till ett fåtal initiativ. Det kommer att uppfattas som alltför otydligt bland kommunens medborgare om det bedrivs flera parallella processer med olika ansvariga.

Därför föreslår arbetsgruppen att landsbygdsrådet i nuvarande form läggs vilande under den tid visionsarbetet pågår för att kunna fokusera arbetet med landsbygds- och Omlandsutveckling enbart till visionen, det redan pågående LiS-arbetet och strategiarbetet kring framtida lokalt ledd utveckling (Leader). Under året då Omlandsvisionen tas fram finns tillfälle att utveckla en kommande funktionell organisering för att ta hand om resultaten från visionsarbetet.